

O'ZBEKISTONDAGI TARIXIY OBIDALAR ASOSIDA MADANIY TURIZMNI
RIVOJLANTIRISH

Abdurasulov Islombek Olimjon o'g'li

Renessans ta'lim universiteti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston hududidagi tarixiy obidalar va ularning madaniy turizmni rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Tarixiy merosni saqlash, restavratsiya qilish, uni xalqaro miqyosda targ'ib etish hamda turistik infratuzilmani takomillashtirish masalalari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, madaniy turizmning iqtisodiy, ma'naviy va ijtimoiy ahamiyati, zamonaviy yondashuvlar va istiqbolli yo'nalishlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: tarixiy obidalar, madaniy turizm, meros, restavratsiya, O'zbekiston, infratuzilma, turistik klaster, UNESCO.

Аннотация: в данной статье анализируются исторические памятники на территории Узбекистана и их роль в развитии культурного туризма. Будут рассмотрены вопросы сохранения и реставрации исторического наследия, его продвижения на международном уровне и совершенствования туристической инфраструктуры. Также освещается экономическая, духовная и социальная значимость культурного туризма, современные подходы и перспективные направления.

Ключевые слова: исторические памятники, культурный туризм, наследие, реставрация, Узбекистан, инфраструктура, туристический кластер, UNESCO.

KIRISH

O'zbekiston - Markaziy Osiyoning markazida joylashgan, ming yillik tarixga ega bo'lgan mamlakati. Ushbu muqaddas tuproqlarda qadimiy sivilizatsiyalar gullab-yashnagan, buyuk saltanatlar o'z izlarini qoldirgan, dunyoga mashhur olimlar, mutafakkirlar, shoirlar va san'atkorlar yashab ijod qilishgan. Bugungi kunda O'zbekiston nafaqat o'zining boy tabiiy resurslari, balki noyob madaniy merosi va ayniqsa, dunyo miqyosida ahamiyatga ega bo'lgan ajoyib tarixiy obidalar bilan ham jahon hamjamiyatining e'tiborini tortmoqda. Madaniy turizm - bu mamlakatning iqtisodiyotini rivojlantirish, madaniyatlararo dialogni kuchaytirish va milliy merosni saqlashning eng muhim vositalaridan biridir.

O'zbekiston qadimiy sivilizatsiyalar beshigi sifatida dunyo miqyosida e'tirof etilgan mamlakatdir. Bu yerda qadimiy shaharlar, me'moriy yodgorliklar, madaniy meros obyektlari va ziyoratgohlar mavjud bo'lib, ular xalqimiz tarixining boyligidan dalolat beradi. Mustaqillikdan so'ng, tarixiy-madaniy obidalarni asrab-avaylash, ularni tiklash va turizm sohasida samarali foydalanish davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylandi. Bugungi kunda madaniy turizm O'zbekistonning turizm

sohasidagi eng istiqbolli tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Chunki u nafaqat iqtisodiy foyda, balki milliy o'zlikni, qadriyatlarni, tarixiy xotirani saqlashga xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

O'zbekiston hududi qadimdan Sharq va G'arbni bog'lovchi Buyuk Ipak yo'li markazida joylashgan bo'lib, bu holat turli madaniyatlar, dinlar, sivilizatsiyalar chorrahasi sifatida mamlakat tarixiy qiyofasini belgilagan. Eng mashhur tarixiy obidalar qatoriga Samarqanddagi Registon majmuasi, Buxorodagi Po'i-Kalon ansambli, Xivadagi Ichan-qal'a, Shahrisabzdagi Oqsaroy, Termizdagi Fayoztepa va boshqa ko'plab me'moriy yodgorliklar kiradi.

Bu obidalar nafaqat o'z davrining me'moriy dahosini aks ettiradi, balki milliy madaniyatimiz va diniy qadriyatlarimizning timsoli sifatida qadrlanadi. 1993 yildan boshlab, O'zbekistonning bir qator tarixiy shaharlari UNESCO Butunjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan. Madaniy turizm - bu sayohatchilarning maqsadi muayyan hududning tarixiy, madaniy va ma'naviy boyliklarini o'rganish, qadimiy yodgorliklar bilan tanishish, an'analar va urf-odatlarini bilish bo'lgan turizm turidir.

Ushbu turizm turi o'zida bir necha komponentni mujassam etadi: madaniy-ma'naviy motivatsiya (tarixni bilish istagi); estetik zavq (me'moriy obidalarni tomosha qilish); ma'lumot olish va ta'lim olish (madaniyatlararo aloqani rivojlantirish). Madaniy turizmning asosiy maqsadi - tarixiy merosni asrab-avaylash orqali uni iqtisodiy resursga aylantirish, mahalliy aholini ish bilan ta'minlash va xalqaro madaniy aloqalarni mustahkamlashdir.

Ushbu markazlar nafaqat me'moriy durdonalar, balki ilg'or fan, tasavvuf, falsafa va san'atning rivojlangan markazlari bo'lganligi ularning ahamiyatini yanada oshiradi. So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati tomonidan madaniy turizmni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. "Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to'g'risida"gi qonun qabul qilindi, turizm sohasini tartibga soluvchi qonun hujjatlari ishlab chiqilmoqda. Prezident farmonlari asosida tarixiy shaharlarni obod qilish, infratuzilmani modernizatsiya qilish, "O'zbekiston sayyohlik markazi"ni tashkil etish kabi qator muhim ishlar amalga oshirildi. "Yashil pasport" tizimi joriy etildi, viza qulayliklari yaratildi. Mamlakatga tashrif buyuradigan sayyohlar sonini oshirish va ularning safar tajribasini yaxshilash bo'yicha strategik rejalar ishlab chiqilmoqda.

O'zbekiston madaniy turizmni rivojlantirish uchun keng imkoniyatlarga ega: Xalqaro Hamkorlik: YuNESKO, Jahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kengaytirish. Mavzuli Turizm: Ipak Yo'li bo'ylab sayohat, arxitektura, etnografik, gastronomik, diniy turizm kabi mavzuli turlarni tashkil etish. Mahalliy hunarmandchilikni qo'llab-quvvatlash: An'anaviy hunarmandchilik (kashtado'zlik, kulolchilik, zargarlik)ni rivojlantirish va uni turistik mahsulot sifatida taklif etish. Raqamli texnologiyalardan foydalanish: Virtual sayrlar, mobil ilovalar, multimedia loyihalari orqali obidalar tarixini interaktiv tarzda taqdim etish. Ilmiy va ta'lim turizmi: Arxeologik qazishmalarga jalb qilish, xalqaro ilmiy konferensiyalar va seminarlar o'tkazish.

So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati turizmni milliy iqtisodiyotning strategik tarmog'i sifatida rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda. 2019 yilda qabul qilingan "Turizm to'g'risida"gi qonun hamda "O'zbekiston Respublikasida turizmni rivojlantirish konsepsiyasi (2019–2025 yillar)" bu borada muhim huquqiy asos bo'ldi. Samarqandda "Yangi O'zbekiston" turistik klasteri, Buxoroda "Zarafshon vodiysi sayyohlik yo'nalishi", Xivada "Ichon-qal'a madaniy markazi" kabi loyihalar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, "Silk Avia" va "UzAirways" kompaniyalari tomonidan ichki va xalqaro sayohat yo'nalishlari kengaytirilmoqda. Turistik obyektlarda raqamli texnologiyalar - 3D ekskursiyalar, virtual gidlar, QR-kodli ma'lumot panellari joriy etilmoqda. Bu esa yoshlar va xorijiy sayyohlar uchun O'zbekiston merosini yanada jozibador qiladi.

Madaniy turizmning rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan asosiy omillar - infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, gid-mutaxassislarining kamligi, xorijiy reklama kompaniyalarining sustligi va ba'zi obidalar holatining qoniqarsizligidir. Biroq so'nggi yillarda ushbu muammolarni hal etish yo'lida keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda. "Zamonaviy turizm infratuzilmasini rivojlantirish" dasturi doirasida mehmonxonalar, transport va yo'l tizimlari modernizatsiya qilinmoqda. Kelajakda O'zbekiston madaniy turizmini yanada rivojlantirish quyidagi yo'nalishlar asosida amalga oshirilishi lozim: har bir viloyatda madaniy-tarixiy turizm klasterlarini yaratish; virtual muzeylar va raqamli arxivlarni yo'lga qo'yish; mahalliy aholini turizm xizmatlariga jalb etish orqali bandlikni oshirish; xalqaro reklama platformalarida O'zbekiston merosini faol targ'ib etish.

Madaniy turizmni rivojlantirishdagi asosiy muammolar va to'siqlar, imkoniyatlar keng bo'lishiga qaramasdan, bir qator muammolar mayjud:

- Infratuzilma: Ayrim tarixiy shaharlarda mehmonxonalar soni, transport va kommunikatsiya xizmatlari hali ham talabni qondira olmaydi.
- Xizmat ko'rsatish sifati: Mehmonxona, restoran va transport sohasida xizmat ko'rsatish sifati va malakali kadrlar yetishmasligi.
- Marketing va brending: Mamlakatning turistik brendi butun dunyo bo'ylab yetarlicha samarali targ'ib qilinmaydi.
- Obidalarni saqlash: Ko'p miqdordagi sayyohlar oqimi qadimiy obidalarga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Restavratsiya ishlarida zamonaviy texnologiyalarning etishmasligi.
- Mavsumlik bog'liqlik: Turistlar oqimi asosan bahor va kuz oylariga to'planib qolmoqda.

Madaniy turizmning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati shundaki, madaniy turizmning rivojlanishi mamlakat iqtisodiyotiga bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatadi:

- Ish o'rinlari: Turizm sohasida yangi ish o'rinlari yaratiladi, aholi bandligi oshadi.
- Valyuta kirimi: Sayyohlar tomonidan kiritilayotgan valyuta mamlakatning tashqi savdo balansini yaxshilaydi.

- Kichik biznesni rivojlantirish: Hunarmandchilik, mehmonxona biznesi, transport xizmatlari kabi sohalarning rivojlanishiga yordam beradi.
- Infratuzilmani takomillashtirish: Turistik markazlarda yo'llar, kommunikatsiyalar, aeroportlar yaxshilanadi.
- Madaniy almashinuv: Turizm orqali o'zbek madaniyati dunyoga targatiladi, chet el madaniyati bilan yaqin aloqalar o'rnatiladi, o'zaro tushunish va hurmat hissi kuchayadi.

Turizmni rivojlantirishda muvaffaqiyat qozongan mamlakatlar (Masalan, Turkiya, Italiya, Ispaniya, Yaponiya) ning tajribasini o'rganish muhimdir. Ushbu mamlakatlarda turistik infratuzilma, marketing strategiyalari, madaniy merosni saqlash va ulardan foydalanish, xizmat ko'rsatish madaniyatini o'rganish O'zbekiston uchun foydali bo'ladi. Biroq, barcha narsani ko'chirib o'rnatish emas, balki o'ziga xos milliy xususiyatlar va an'analarni asos qilib olgan holda zamonaviy yondashuvlarni qo'llash kerak.

Madaniy turizm loyihalarida mahalliy aholi faol ishtirok etishi ularning muvaffaqiyatining kalitidir. Aholi o'z madaniy merosining qadriyatini tushunishi, uni saqlash va targatishda manfaatdor bo'lishi zarur. Mahalliy jamoalar turizm faoliyatidan iqtisodiy foyda ko'rganlarida, ular obidalarini muhofaza qilish va sayyohlarga mehmondo'stlik ko'rsatishda faolroq bo'ladilar. Maktablarda va oliy o'quv yurtlarida o'quv dasturlariga madaniy meros va turizm mavzularini kiritish, yoshlarni o'z tarixi va madaniyatini o'rganishga undash muhimdir. Shuningdek, O'zbekistonning turistik imkoniyatlarini targ'ib qilish uchun xorijiy mamlakatlarda ko'rgazmalar, ma'ruzalar, media-kampaniyalar o'tkazish samarali hisoblanadi.

XULOSA.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, O'zbekiston tarixiy obidalari - xalqimizning boy madaniy merosi, milliy iftixori va turizmni rivojlantirishning mustahkam poydevoridir. Ularni saqlash va zamon talablari asosida turizm sohasi bilan uyg'unlashtirish mamlakatning iqtisodiy salohiyatini oshirish, xalqaro imijini mustahkamlashga xizmat qiladi. Madaniy turizmni rivojlantirish orqali O'zbekiston nafaqat Markaziy Osiyo, balki butun jahon miqyosida o'zining boy tarixiy va ma'naviy merosi bilan tanilayotgan davlatga aylanmoqda.

O'zbekiston madaniy turizmni rivojlantirish uchun noyob tabiiy va tarixiy shart-sharoitlarga ega. Mamlakatning boy merosi nafaqat uning iqtisodiy taraqqiyoti, balki global madaniyatlararo muloqotdagi mavqei mustahkamlash uchun katta potentsialdir. Ushbu potentsialni amalga oshirish uchun davlat, xususiy sektor, mahalliy aholi va xalqaro hamkorlikning uyg'un harakati talab etiladi. Obidalarini muhofaza qilish va ularning daxlsizligini ta'minlash asosida, zamonaviy infratuzilma, yuqori sifatli xizmat va samarali marketingni yaratish orqali O'zbekiston nafaqat mintaqaviy, balki global madaniy turizm xaritasida mustahkam o'rin egallashi mumkin.

O'tmishda Ipak Yo'lining yorqin markazi bo'lgan O'zbekiston, bugunda madaniy turizm yo'li orqali yangi gullab-yashnash davriga erishishi umid qilinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Turizm sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5611-son Qarori. - Toshkent, 2019.
2. O'zbekiston Respublikasi "Turizm to'g'risida"gi qonuni. - Toshkent, 2019.
3. Karimov I.A. O'zbekiston buyuk kelajak sari. - Toshkent: O'zbekiston, 1999.
4. UNESCO World Heritage Centre. "Silk Roads: the Routes Network of Chang'an-Tianshan Corridor." - Paris, 2020.
5. Mamajonov A. O'zbekiston turizm geografiyasi. - Toshkent: TDPU, 2021.
6. Yuldashev B., Xolmatov O. Madaniy meros va turizm. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
7. O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi ma'lumotlari, 2024 yil.